

DOI 10.31558/2519-2949.2020.4.4

УДК 327:328.185(4-11+477)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2083-9500>

Милосердна І. М., Національний університет «Одеська юридична академія»

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ДОСВІД КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Стаття присвячена комплексному аналізу проблеми корупції, визначенню та аналізу міжнародних стандартів антикорупційної політики. Встановлено, що корупція для сучасного суспільства виступає як багатопланова та глобальна проблема, оскільки її форми за природою різноманітні, а прояв можна спостерігати у всіх країнах світу. Сучасний транснаціональний рівень корупції визначає необхідність консолідації світової спільноти для її подолання. Особливо актуальною є дана проблема для держав з трансформаційними політичними процесами, оскільки існування корупційних взаємин уповільнює їх соціально-економічний та політико-правовий розвиток, а в умовах масштабної корупції можлива й узурпація влади зі сторони олігархічних або кримінальних структур.

У статті розглядаються особливості нормативно-правової бази та інституціоналізації антикорупційної боротьби в країнах Східної Європи, на прикладі Румунії та Республіки Польща. Встановлено, що ефективність боротьби з корупцією залежить від системності та структурованості основних заходів, серед яких можна відзначити наступні: діалог між державою та громадянським суспільством; формування та функціонування соціально-правового контролю діяльності бюрократичного апарату; формування відкритості органів влади через створення електронного уряду та збільшення ролі інформаційних технологій; інтеграція політико-правових, соціально-економічних та освітніх заходів у формуванні антикорупційної стійкості особистості та суспільства, в цілому. Зазначено, що рівень і ступінь ефективності антикорупційної політики та протидії залежить від рівня культури суспільства та етико-моральної традицій в ньому. Одним із заходів антикорупційної політики можна вважати й формування, впровадження кодексу ділової етики.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, інституціоналізація боротьби з корупцією, країни Східної Європи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Проблема корупції та антикорупційної політики є однією з обговорюваних з кінця XX століття, а все більшої актуальності набувають роботи щодо аналізу корупційних взаємин та можливих кроків запобігання та протидії їм. численні дослідження феномену корупції та її запобігання, дають можливість констатувати, що основною причиною її появи та розвитку є невисокий рівень доходу населення та розвитку соціальної та економічної сфер держави в цілому. Необхідно констатувати, що корупція є загрозою демократії, знижується рівень довіри громадян до органів влади, відбувається деформація цінностей суспільства і, як підсумок, можливе руйнування суспільства в цілому.

В умовах, коли природа корупції настільки багатогранна і, коли вона пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства, сучасне наукове співтовариство і практики намагаються виділити основні принципи, методи, стандарти протидії їй. Однак, як показує практика, досі не існує чіткого механізму протистояння корупції. У деяких країнах розроблені і впроваджені програми боротьби з корупцією є більш ефективними, що проявляється у зниженні рівня корумпованості в органах влади, бізнесі. Особливо цікавим є досвід країн, які є сусідами і партнерами для України, в умовах її євроінтеграційної політики.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою даної статті є комплексний аналіз проблеми корупції, визначення та аналіз міжнародних стандартів антикорупційної політики; визначення та аналіз особливостей антикорупційної політики в країнах Східної Європи, на прикладі Румунії та Польщі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор.

З теоретичної сторони до сьогоднішнього дня не існує єдиного підходу до розуміння феномену корупції та боротьби з ним. Так найбільш повне розуміння природи і сутності корупції представлені в Конвенції ООН проти корупції 2003 р. і в рамках Transparency International. Серед зарубіжних і вітчизняних авторів, які займаються дослідженням даної проблематики можна відзначити С.Алатаса, Н. Абйоренсена, Г. Вольшчак, І.Е. Нікітіна, М.Г. Нерсисяна, І.Д. Шарапова, Н. Ахтірську, Т.Г. Биткову, С.Л.Алексєєва, Т.С. Гжибовська та інших. Джерельну базу даної статті становлять дані організацій Transparency International, Reporters without borders та міжнародно-правові норми.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В умовах існування великої кількості досліджень, все ще постає питання та необхідність систематизації та аналізу як сутності корупції та протидії корупції, так й виокремлення особливостей шляхів попередження та боротьби корупції на прикладі конкретних країн, що обумовлює й актуальність даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Незважаючи на багатовікові спроби вивчити феномен корупції, але до сьогоднішнього дня все ще залишається не вирішеним питання щодо його єдиного, уніфікованого визначення. Одне з найбільш універсальних визначень було запропоновано організацією Transparency International: корупція – це зловживання увіреною владою для особистої вигоди [19]. У цьому визначенні відображено три елементи корупції:

1. Державний та приватний сектори. Корупція має місце як у державному, так і в приватному секторах. Сюди входять представники засобів масової інформації та громадянського суспільства. Учасниками можуть бути окремі особи, компанії або організації, такі як політичні партії.

2. Зловживання владою. Корупція передбачає зловживання владою в державній установі або приватній організації.

3. Вигода. Обидві сторони, які беруть участь у корупційному акті, отримують вигоду або у вигляді грошей, або у вигляді неправомірної переваги [20].

С.Алатас виділяє характеристики корупції, серед яких наступні: корупція завжди зачіпає не одну людину; корупція в цілому передбачає таємницю, за винятком тих випадків, коли вона стала настільки розгулом і настільки глибоко вкоренилася, що деякі могутні окремі особи або особи, які перебувають під їх захистом, не будуть обтяжувати себе своєю діяльністю; корупція – це елемент взаємної відповідальності та взаємної вигоди; ті, хто практикує корупційні методи, зазвичай намагаються закамуювати свою діяльність, вдаючись до тієї чи іншої форми законного виправдання; вони уникають будь-якого відкритого зіткнення із законом; ті, хто замішаний в корупції – це ті, хто хоче певних рішень і ті, хто здатний впливати на ці рішення; будь-який акт корупції пов’язаний з обманом, як правило, державного органу або суспільства в цілому; будь-яка форма корупції передбачає суперечливу подвійну функцію тих, хто вчиняє діяння; корупція порушує норми боргу і відповідальності в рамках громадянського ладу [18, с. 11].

Що стосується протидії корупції, то даний термін визначає необхідність застосування у сфері публічного управління не тільки механізму реагування на осіб, які вчинили корупційні правопорушення, а й орієнтує на створення механізму виявлення та усунення причин і умов, що сприяють виникненню та розвитку корупційних ризиків у сфері публічного управління [9].

При дослідженні проблеми протидії, боротьби з корупцією деякі автори звертають увагу на її попередження та протидію їй. Так, можна виокремити ситуаційний та інституційний підходи до вивчення даного аспекту проблеми.

На думку І.Е. Нікітіна, М.Г. Нерсисяна, І.Д. Шарапова «ситуаційний підхід до запобігання корупційним злочинам (Situational Crime Prevention) – це багатоетапний процес, в результаті якого слід з’ясувати, де, коли і яким чином вони здійснюються. Його кінцева мета – змінити середовище в суспільстві, зробити його менш підходящою для вчинення протиправних діянь». Автори зазначають, що ситуаційний підхід дозволяє конкретну ситуацію звести до відповідної типової, для якої вже розроблений механізм дозволу, при цьому вивчається подія аналізується у взаємозв’язку і динаміці всіх складових його ситуацій. Стосовно запобігання корупційним злочинам суть ситуаційного підходу полягає в тому, що злочини вчиняються «завдяки» ситуації, де ситуація – це сукупність умов та обставин, які створюють певну обстановку та становище [8, с. 91].

Що стосується інституційного підходу, то, на думку С.Л. Алексєєва, інститути в рамках відносин, що складаються у сфері протидії корупції, отримали максимально вузьке трактування серед

дослідників, оскільки зведені лише до організацій, уповноважених займатися антикорупційною діяльністю [1]. Автор зазначає, що вчені проводять розмежування між формальними та неформальними інститутами за принципом їх офіційного визнання державною владою та їх відповідного впливу на прийняті політико-управлінські та економіко-управлінські рішення [4, с. 84]. Крім того, на думку Д.В. Ходукіна присутні вкраплення «старого» інституціоналізму в аспекті системи відносин, спрямованих на перешкоджання корупції або на її превенцію.

С.Л. Алексеев також зазначає, що більшість авторів не вживають словосполучення «антикорупційні інститути» або «інститути протидії корупції». У багатьох дослідженнях підкреслюється, що певний інститут (державний або суспільний) має своє функціональне призначення в діяльності з запобігання корупції. Такий акцент у спеціальній літературі аж ніяк не випадковий, оскільки будується на уявленні про те, що існують інститути, зайняті якоюсь основною діяльністю (системою відносин), але які володіють при цьому можливостями (часто обов'язками) протидіяти корупції. Саме подібним чином трактується інституційна складова в антикорупційному контролі. Даний підхід простежується в соціально-економічному і в політологічному розумінні інститутів антикорупційного контролю [1, с. 8].

Формування та розвиток міжнародно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією визначені низкою конвенцій та резолюцій: Міжамериканська конвенція з протидії корупції, прийнята Організацією американських держав в 1996 р., резолюція A/RES/514 (XXX) «Заходи проти корупції, що практикується транснаціональними та іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до цього сторонами» 1975 р., резолюція A/RES/51/59 «Боротьба з корупцією» 1996 р., резолюція A/RES/51/191 «Декларація ООН про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» 1996 р., Конвенція про боротьбу з корупцією, що зачіпає посадових осіб Європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів Європейського Союзу, прийнята Радою Європейського Союзу 1997 р.; Конвенція про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб при проведенні міжнародних ділових операцій, прийнята організацією економічного співробітництва та розвитку 1997 р., Конвенція ООН проти корупції 2003 р., Конвенція Африканського союзу щодо запобігання та боротьби з корупцією 2003 р., Конвенція Ліги арабських держав про боротьбу з корупцією 2010 р.

Слід зазначити, що антикорупційні резолюції Генеральної Асамблеї ООН не є для держав юридично обов'язковими, однак вони сприяють формуванню нормативно-правової бази з питань протидії та боротьби з корупцією. Особливу увагу в рамках даної статті необхідно приділити Конвенції ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р., яка є найбільш повним міжнародним договором, спрямованим на попередження, розслідування і переслідування за корупцію. Глава II Заходу з питань запобігання корупції, стаття 5 Політика і практика запобігання та протидії корупції передбачає: 1. Кожна Держава-учасник, відповідно до основоположних принципів своєї правової системи, розробляє і здійснює або проводить ефективну і скоординовану політику протидії корупції, що сприяє участі суспільства і відображає принципи правопорядку, належного управління публічними справами і публічним майном, чесності і непідкупності, прозорості та відповідальності. 2. Кожна Держава-учасник прагне встановлювати та заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції. 3. Кожна Держава-учасник прагне періодично проводити оцінку відповідних правових документів та адміністративних заходів з метою визначення їх адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею. 4. Держави-учасниці, в належних випадках і відповідно до основоположних принципів своїх правових систем, взаємодіють один з одним і з відповідними міжнародними та регіональними організаціями в розробці та сприянні здійсненню заходів, зазначених у цій статті. Ця взаємодія може включати участь у міжнародних програмах і проектах, спрямованих на запобігання корупції [6, с. 7].

Серед антикорупційних заходів превентивного характеру далі в цій главі відзначаються наступні: створення державою-учасницею спеціального органу, відповідального за запобігання та протидії корупції (про такий орган слід повідомити Генерального секретаря ООН); забезпечення державою-учасницею наявності антикорупційних положень у законодавстві, що регулює питання надходження, проходження та припинення цивільної служби; вжиття державою-учасницею заходів, спрямованих на протидію та запобігання корупції в галузі постачання товарів, виконання робіт та надання послуг для державних потреб; вжиття державою-учасницею заходів щодо запобігання корупції в приватному секторі та щодо запобігання відмиванню грошових коштів; вжиття державою-учасницею заходів щодо судових органів та органів прокуратури [6, с. 8-9].

Держави-учасниці даної Конвенції, на основі її загальних положень та рекомендацій, приймали закони, спрямовані на запобігання та протидію корупції, розробляли національну антикорупційну

політику, проводили ряд реформ по боротьбі з корупцією. Серед держав, в яких були ефективно проведені реформи щодо запобігання та протидії корупції слід відзначити Сінгапур, Китай, Німеччину, Великобританію, Нідерланди та інші. У рамках цієї статті особливий інтерес представляють країни Східної Європи (на прикладі Румунії та Польщі), для яких, як і для України, характерними були соціально-економічні, політичні та правові реформи, пов'язані з формуванням і впровадженням демократичних цінностей після розпаду СРСР.

Згідно з даними Індексу сприйняття корупції організації Transparency International в країнах Східної Європи (Польща і Румунія, які є лідерами в даному регіоні за ефективністю реформ боротьби з корупцією) рівень корупції за останні роки підвищується, що спостерігається на тлі загальної динаміки корупційних взаємозв'язків у світі. Так, згідно з даними Польща демонструє незначне зниження ефективності антикорупційної політики: в 2017 і 2018 рр. вона займала 36 місце, а в 2019 р. – 41 місце. У Румунії ситуація є більш складною, що пов'язано з системним зниженням якості реформ щодо запобігання та протистояння корупції: у 2017 р. вона займала 59 місце, у 2018 році – 61 місце, а в 2019 р. – 70 місце [19].

Аналіз особливостей антикорупційної політики в цих країнах слід розглянути через кілька аспектів: інституціоналізація політики боротьби з корупцією та інтеграція політико-правових, соціально-економічних та освітніх заходів у формуванні антикорупційної стійкості особистості та суспільства, в цілому.

Головною особливістю організації антикорупційної діяльності в зазначених країнах є те, що боротьба проти корупції в цих країнах інституціолізована і функціонування даних органів є успішним. Основні спеціалізовані органи боротьби з корупцією в Польщі та Румунії представлені в наведеній нижче таблиці:

<i>Країна</i>	<i>Орган</i>	<i>Мета, повноваження</i>
Польща	Центральне Антикорупційне Бюро Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA) (https://cba.gov.pl/)	<ul style="list-style-type: none"> – виявлення, запобігання та розкриття злочинів у: діяльності державних установ; вибори, референдуми; фінансування політичних партій; дотації та субвенції, якщо лежать в економічних інтересах держави; – розкриття та запобігання випадкам недотримання закону про обмеження ведення підприємницької діяльності особами, які виконують громадські функції (тобто Президент, сенатори, особи, які обіймають управлінні посади в державі тощо); – виявлення випадків недотримання певних положень закону процедур прийняття та реалізації рішення в: приватизації та комерціалізації, фінансової підтримки, надання держзамовлень, розпорядження майном одиниць або підприємств, про які мова в ст. 1 параграфу 4 також визнання концесії, дозволів, суб'єктних і предметних звільнень, поліпшення, преференції, застав і кредитних гарантій; – контроль та правильність декларації про майно або декларації про ведення підприємницької діяльності особами, які виконують громадські функції [21].
Румунія	Національне антикорупційне управління Direcția Națională Anticorupție (DNA) (https://www.pna.ro/)	<ul style="list-style-type: none"> володіє компетенцією здійснювати кримінальне розслідування у справах про корупцію високого рівня, що стосуються осіб, які займають посади суспільної гідності (члени парламенту, члени уряду, статські радники та радники Адміністрації Президента, магістрати, особи, які займають керівні посади в державних установах, керуючий Національним банком Румунії тощо) і випадки великого шахрайства за такими категоріями злочинів: – класична корупція (одержання хабара, дача хабара, одержання неправомірної переваги та торгівля впливом), коли об'єктом злочину є понад 10 000 євро; – злочини, пов'язані з корупцією (банківське шахрайство, та незаконні приватизації, зловживання службовим становищем та шантаж, відмивання грошей, контрабанда, шахрайство банкрутство, підробка тощо), якщо вони призвели до упередження понад 200 000 Євро;

Продовження табл.

Країна	Орган	Мета, повноваження
		<ul style="list-style-type: none"> – злочини, пов'язані з ухиленням від сплати податків, зловживанням службовим становищем, шахрайством та митною системою, якщо вартість збитку становить понад 1 000 000 Євро; – злочини проти фінансових інтересів Європейських співтовариств (незаконний доступ до зовнішніх коштів із загального бюджету Європейської спільноти та незаконне привласнення таких коштів) [14].
	Національне агентство з питань чесності та непідкупності Agenția Națională de Integritate (ANI) (https://www.integritate.eu/)	забезпечення чесності та непідкупності при виконанні державних функцій та забезпеченні поваги до гідності; запобігання інституціональній корупції шляхом здійснення відповідальності за оцінку відомостей про добробут, даних та інформації про багатство, а також змін в активах, несумісності та потенційних конфліктів інтересів в ході виконання державних функцій та забезпечення гідності [16].
	Головне управління боротьби з корупцією MBC Direcția Generală Anticorupție, Ministry of Internal Affairs http://www.mai-dga.ro/	місія організації зосереджена на попередженні корупційних правопорушень та боротьбі з ними, що проводяться співробітниками Міністерства адміністрації та внутрішніх справ. Крім того, Головне управління по боротьбі з корупцією співпрацює з державними та приватними організаціями, що відповідають за запобігання корупції та боротьбу з нею. Основними напрямками діяльності є: <ul style="list-style-type: none"> – розслідування корупційних злочинів; – діяльність судової поліції відповідно до закону; – профілактичні заходи та координація інформаційно-просвітницьких кампаній; – заходи з перевірки цілісності; – приймати скарги/клопотання громадян; – підготовка проекту аналізу ризиків і стратегічного аналізу та пропозиція процедурних заходів щодо поліпшення ситуації [13].

Також не можна заперечувати роль демократичних реформ та розвиток інститутів громадянського суспільства в проведенні антикорупційної політики. Так, у Польщі громадянське суспільство та неурядові організації є дуже істотною силою у сфері протидії корупції. Прикладами можуть бути Фонд Batorego, Transparency International та інші. Принципово існують чотири сфери діяльності «третього сектору» у сфері протидії корупції: контрольна – аналізує закономірність, доцільність, дієвість та чесність роботи чиновників, їх рівень послуг, а також масштаб та цілі публічних витрат також захист громадянських прав (напр. доступ до публічної інформації); підвищення рівня суспільної свідомості, яка реалізується через суспільно-інформаційні кампанії, серед яких можна виділити й освітні програми, спрямовані передусім на молодь. Істотною метою цих дій є переконання суспільства про шкідливість корупції, а також її вказівки проявів; робота експертних комісій – у рамках дій досвідчених інститутів також інших організацій виникли ряд експертиз відносно проблеми корупції в Польщі, а також досліджень громадської думки, проведені конференції, семінари експертів; юридичне консультування, яке сприяє захисту громадян перед несправедливістю [15]. Таким чином, діяльність і активність неурядових організацій є одним з принципових елементів побудови громадянського суспільства, що, у свою чергу, виступає одним з найважливіших чинників, що обмежують корупцію [7].

Крім того, в Польщі в рамках пропаганди боротьби з корупцією уряд акцентує увагу, що ефективність антикорупційної політики залежить від активної взаємодії кожного члена суспільства. Організовано центральне антикорупційне бюро, що виконує як кримінальне переслідування, так і інформаційні функції. Так, для підвищення рівня знань про запобігання та протидії корупції в рамках країни проводяться різні освітні семінари, функціонують освітні портали про антикорупцію (<https://www.antykorupcja.gov.pl/>).

Згідно з даними Transparency International у 2013 році Сілезький технологічний університет, нарівні з іншими 12 бізнес-школами Польщі, впровадив програму антикорупційних освітніх методик, розроблену міжнародною організацією Principles for responsible management education (PRME). Завданням програми стало фокусування студентів на темі корупції та використання навчальних методів для підготовки майбутніх лідерів з розвиненою культурою нетерпимості до корупції. В першу чергу, антикорупційна освіта втілювалася в дисципліні «Природа корупції всередині організації та її попередження», який відкрив нові методи освіти в цій сфері, включаючи антикорупційний менеджмент, поведінкову та етичну моделі в рамках корпорації та корпоративну відповідальність. Ця частина програми стала важливою її складовою, оскільки змусила студентів звернути увагу на механізми корупції та дій у відповідь [10].

Певну роль в антикорупційній політиці відіграють мас-медіа в Польщі, які чинити сильний тиск на політиків і державних посадових осіб, а також звертаються до питання про боротьбу з корупцією і завдяки цьому сприяють інтеграції суспільства до дій. Але разом з тим, згідно з даними Індекс свободи преси від «Reporters without borders» Польща займає лише 62 місце, в той час, як Румунія на 48 місці [17].

Антикорупційна політика в Румунії проходила в умовах посилення кримінальних переслідувань одну з головних ролей зіграла керівник антикорупційного управління Лаура Ковесі і підтримуючий її президент Клаус Йоханніс. А діяльність владних структур здійснюється під суворим контролем громадськості. На електронних сайтах у відкритому доступі розміщено 4,7 млн. декларацій про фінансові статки посадових осіб, суддів та прокурорів, щомісяця їх переглядають майже 100 тисяч осіб. У такий спосіб реалізується принцип фінансової прозорості, проголошений Євросоюзом [2, с. 4]. Варто серед заходів протидії корупції в Румунії залучення громадян до процесу розробки антикорупційної політики та нормативно-правових актів у якості неупереджених експертів, а також озвучування рівня втрат для держави присутності корумпованих зв'язків, яке також впливало на зміни ставлення громадян до даної проблеми.

Активну політику щодо запобігання та протидії корупції також ведуть профспілкові конфедерації «Blocul National Sindical» та «Cartel Alfa», неурядова журналістська організація «RISE Project», на сайті якої можна ознайомитися з захоплюючими історіями та скрупульозними розслідуваннями.

Як зазначає Биткова Т.Г. сьогодні певна надія покладається на антикорупційне виховання молоді. Під егідою і при фінансуванні західних структур були видані методичні посібники на цю тему, в яких не тільки розкривається сутність корупції, заходи її попередження, але і демонструється, що, незважаючи на загальні характеристики людської природи, не всі суспільства однаково корумповані. А рівень корупції може бути обумовлений культурою, менталітетом, традиціями суспільства [3].

Висновки до даного дослідження. Таким чином, можна погодитися з Н. Абйоренсеном щодо того, що антикорупційна політика хоч і повільно, але набирає оберти, як на міжнародному рівні, так і на регіональному. Сучасне суспільство все більше є обізнаним про діяльність органів влади, про різні антикорупційні заходи, які узгоджуються з міжнародним підходом.

Порівняння антикорупційної політики Польщі та Румунії дає можливість констатувати, що саме комплексний підхід до запобігання та протидії корупції є більш успішним і він полягає в таких заходах: удосконалення інституціоналізації органів протидії корупції, залучення кожного громадянина до протистояння корумпованій традиції через інформаційні, освітні канали, змінюючи свідомість кожної людини та формування ставлення до корупції як аморального явища; створення відкритості органів влади громадянам з використанням інформаційно-комунікативних технологій, а відповідно створення горизонтальних зв'язків у взаємодії держави та громадянського суспільства. Впровадження таких комплексних заходів в Україні сприятиме вирішенню проблеми корупції і тим самим, сприятиме розвитку демократичних, соціально-економічних і правових цінностей у державі.

Бібліографічний список:

1. Алексеев С.Л. Трансформация институциональной теории антикоррупционного контроля в субъектах Российской Федерации. *Вестник экономики, права и социологии*. 2020. № 1. С. 7-11.
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-institutsionalnoy-teorii-antikorrupsionnogo-kontrolya-v-subektah-rossiyskoy-federatsii/viewer> (дата звернення 28 листопада 2020).
2. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії. *Вісн.* 2015. № 18. С.2-5.
URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/1455629967№%206%20Ахтирська%20Н.%20М.%20Міжнародний%20досвід%20з%20коруп.pdf> (дата звернення 28 листопада 2020).
3. Биткова Т.Г. Коррупция и антикоррупция в Румынии. *Страны Восточной Европы: Власть, бизнес, коррупция*. Сб. науч. тр. / РАН. ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. глобал. и регионал. пробл. Отд. Европы

и Америки; отв. ред. Шаншиева Л.Н. М. 2018. 108 с. URL: [58http://inion.ru/site/assets/files/4775/2018_snt_strany_vostochnoi_evropy.pdf](http://inion.ru/site/assets/files/4775/2018_snt_strany_vostochnoi_evropy.pdf) (дата звернення 25 листопада 2020).

4. Боталова Д.Б. Сущность, особенности и факторы политической коррупции как неформального института в условиях системной трансформации российского общества: дис. ... канд. полит. наук. СПб., 2011. 237 с.

5. Гжибовська Т. С. Антикорупційна політика в країнах Східної Європи: досвід для України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2019. Вип. 25. С. 84-94. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5489/1/Gzhybovska.pdf> (дата звернення 28 листопада 2020).

6. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции от 31 октября 2003 г. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/58/4> (дата звернення 21 листопада 2020).

7. Милосердна І.М. Участь громадянського суспільства у протидії корупції: досвід країн Центрально-Східної Європи. *Політичне життя*. 2019. № 3. С. 37–43. URL: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7364> (дата звернення 21 листопада 2020).

8. Никитина И.Э, Нерсисян М.Г., Шарапова И.Д. Ситуационный подход к предупреждению преступлений коррупционной направленности: судебно-экспертный аспект. *Теория и практика судебной экспертизы*. 2019. Том 14. № 3 С.90-99 URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/235675082.pdf> (дата звернення 21 листопада 2020).

9. Павленко О. В. Антикоррупционные профилактические меры в сфере публичного управления. URL: <https://www.utmn.ru/stopkorruptsiya/aktualno-publikatsii-v-smi/antikorrupsionnye-mery/> (дата звернення 21 листопада 2020).

10. Практики антикоррупционного образования в Европе. URL: <https://transparency.org.ru/projects/antikorrupsionnoe-prosveshchenie/praktiki-antikorrupsionnogo-obrazovaniya-v-evrope.html> (дата звернення 21 листопада 2020).

11. Ходукин Д.В Ротация как институт противодействия коррупции. *Государственная власть и местное самоуправление*. 2018. № 11. С. 52-56.

12. Abjorensen Norman Combating corruption. Implications of the G20 Action Plan for the Asia-Pacific Region Ed. By Anne Sahler and Akim Enomoto Tokyo : KAS. 2014, 155 p. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=df6025a7-7589-f67b-60ef-6600249206c8&groupId=252038 (дата звернення 21 листопада 2020).

13. Direcția Generală Anticorupție , Ministry of Internal Affairs URL:<http://www.mai-dga.ro/eng/about-us/mission> (дата звернення 28 листопада 2020).

14. General presentation of the National Anticorruption directorate (NAD) goals and obstacles. URL: <https://www.acauthorities.org/sites/aca/files/countrydoc/NATIONAL%20ANTICORRUPTION%20DIRECTORATE%20%28NAD%29.pdf>(дата звернення 28 листопада 2020).

15. Korupcja i antykorupcja. cz_III, Warszawa: Wydział Wydawnictwa i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, 2012. URL: <http://www.antykorupcja.gov.pl/ak/wydawnictwa-cba/2438,Korupcja-i-antykorupcja-cz-III.html> (дата звернення 25 листопада 2020).

16. National Integrity Agency – ANI/ URL: <http://www.networkforintegrity.org/continents/europe/national-integrity-agency-ani/>(дата звернення 28 листопада 2020).

17. Reporters without borders/ URL: <https://rsf.org/en/ranking> (дата звернення 28 листопада 2020).

18. Syed Hussein Alatas The Sociology of Corruption, 2 nd ed., Singapore: Delta Orient, 1975/ URL: https://iqbalunimed.files.wordpress.com/2018/08/sosiologi_korupsi_-_syed_hussein_alatas.pdf (дата звернення 21 листопада 2020)

19. Transparency International: the global coalition against corruption. URL: <https://www.transparency.org/en/> (дата звернення 28 листопада 2020).

20. u4 Anticorruption Resource Centre. URL: <https://www.u4.no/topics/anti-corruption-basics/basics> (дата звернення 28 листопада 2020).

21. USTAWA z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20061040708/T/D20060708L.pdf>(дата звернення 28 листопада 2020).

22. Virginie Ma-Dupont Roumanie : championne de la lutte contre la corruption en Europe ? *Note réactive* №° 81. mars 2016 P. 1-2. URL: https://www.economie.gouv.fr/files/files/directions_services/igpde-editions-publications/revuesGestionPublique/IGPDE_Reactive_Roumanie_mars_2016.pdf(дата звернення 28 листопада 2020).

References:

1. Alekseev S.L. Transformatsiya institutsional'noy teorii antikorrupsionnogo kontrolya v sub"ektakh Rossiyskoy Federatsii. *Vestnik ekonomiki, prava i sotsiologii*. 2020. № 1. S. 7-11 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-institutsionalnoy-teorii-antikorrupsionnogo-kontrolya-v-subektah-rossiyskoy-federatsii/viewer> (Access date: 28.11.2020)

2. Akhtirs'ka N. Mizhnarodny dosvid borot'bi z koruptsiyu yak vektor formuvannya natsional'noï antikorrupsiynoi politiki: oglyad zakonodavstva Rumunii. *Viche*. 2015. № 18. С.2-5. URL: <http://www.nsj.gov.ua/>

files/1455629967№%206%20Ахтирська%20Н.%20М.%20Міжнародний%20досвід%20з%20коруп.pdf
(Access date: 28.11.2020).

3. Bitkova T.G. Korruptsiya i antikorrupsiya v Rumynii. Strany Vostochnoy Evropy: *Vlast', biznes, korruptsiya*: Sb. nauch. tr. / RAN. INION. Tsentr nauch.-inform. issled. global. i regional. probl. Otd. Evropy i Ameriki; otv. red. Shanshieva L.N. M. 2018. 108 с.. URL: http://inion.ru/site/assets/files/4775/2018_snt_strany_vostochnoi_evropy.pdf (Access date: 25.11.2020).

4. Botalova D.B. Sushchnost', osobennosti i faktory politicheskoy korruptsii kak neformal'nogo instituta v usloviyakh sistemnoy transformatsii rossiyskogo obshchestva: dis. ... kand. polit. nauk. SPb., 2011. 237 s.

5. Gzhibovs'ka T. S. Antikorupsiyna politika v kraïnakh Skhidnoï Evropi: dosvid dlya Ukraïni. *Visnik Mariupol's'kogo derzhavnogo universitetu. Seriya : Istoriya. Politologiya*. 2019. Вип. 25. С. 84-94. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5489/1/Gzhybovska.pdf> (Access date: 28.11.2020).

6. Konventsia Organizatsii Ob"edinennykh Natsiy protiv korruptsii ot 31 oktyabrya 2003 g. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/58/4> (Access date: 21.11.2020).

7. Miloserdna I.M. Uchast' gromadyans'kogo suspil'stva u protidii koruptsii: dosvid kraïn Tsentral'no-Skhidnoï Evropi. *Politichne zhittya*. 2019. № 3. С. 37–43. URL: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7364> (Access date: 21.11.2020).

8. Nikitina I.E., Nersesyan M.G., Sharapova I.D. Situatsionnyy podkhod k preduprezhdeniyu prestupleniy korruptsionnoy napravlenosti: sudebno-ekspertnyy aspekt. *Teoriya i praktika sudebnoy ekspertizy*. 2019. Tom 14. № 3 С.90-99 URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/235675082.pdf> (Access date: 21.11.2020).

9. Pavlenko O. V. Antikorruptsionnye profilakticheskie mery v sfere publichnogo upravleniya. URL: <https://www.utmn.ru/stopkorruptsiya/aktualno-publikatsii-v-smi/antikorrupsionnye-mery/> (Access date: 21.11.2020).

10. Praktiki antikorrupsionnogo obrazovaniya v Evrope. URL: <https://transparency.org.ru/projects/antikorrupsionnoe-prosveshchenie/praktiki-antikorrupsionnogo-obrazovaniya-v-evrope.html> (Access date: 21.11.2020).

11. Khodukin D.V. Rotatsiya kak institut protivodeystviya korruptsii. *Gosudarstvennaya vlast' i mestnoe samoupravlenie*. 2018. № 11. С. 52-56.

12. Abjorensen Norman Combating corruption. Implications of the G20 Action Plan for the Asia-Pacific Region Ed. By Anne Sahler and Akim Enomoto Tokyo : KAS. 2014, 155 p. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=df6025a7-7589-f67b-60ef-6600249206c8&groupId=252038 (Access date: 21.11.2020).

13. Direcția Generală Anticorupție , Ministry of Internal Affairs URL:<http://www.mai-dga.ro/eng/about-us/mission> (Access date: 28.11.2020).

14. General presentation of the National Anticorruption directorate (NAD) goals and obstacles. URL: <https://www.acauthorities.org/sites/aca/files/countrydoc/NATIONAL%20ANTICORRUPTION%20DIRECTORATE%20%28NAD%29.pdf> (Access date: 28.11.2020).

15. Korupcja_i_antykorupcja. cz_III, Warszawa: Wydział Wydawnictw i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, 2012. URL: <http://www.antykorupcja.gov.pl/ak/wydawnictwa-cba/2438,Korupcja-i-antykorupcja-cz-III.html> (Access date: 25.11.2020).

16. National Integrity Agency – ANI/ URL: <http://www.networkforintegrity.org/continents/europe/national-integrity-agency-ani/> (Access date: 28.11.2020).

17. Reporters without borders/ URL: <https://rsf.org/en/ranking> (Access date: 28.11.2020).

18. Syed Hussein Alatas The Sociology of Corruption, 2 nd ed., Singapore: Delta Orient, 1975/ URL: https://iqbalunimed.files.wordpress.com/2018/08/sosiologi_korupsi_-_syed_hussein_alatas.pdf (Access date: 21.11.2020).

19. Transparency International: the global coalition against corruption. URL: <https://www.transparency.org/en/> (Access date: 28.11.2020).

20. u4 Anticorruption Resource Centre. URL: <https://www.u4.no/topics/anti-corruption-basics/basics> (Access date: 28.11.2020).

21. USTAWA z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20061040708/T/D20060708L.pdf> (Access date: 28.11.2020).

22. Virginie Ma-Dupont Roumanie : championne de la lutte contre la corruption en Europe ? *Note réactive* №° 81. mars 2016 P. 1-2. URL: https://www.economie.gouv.fr/files/files/directions_services/igpde-editions-publications/revuesGestionPublique/IGPDE_Reactive_Roumanie_mars_2016.pdf (Access date: 28.11.2020).

Myloserdna I. M. Anti-corruption policy: international standards and experience of the countries of Eastern Europe

The article is devoted to a comprehensive analysis of the corruption problem, the definition and analysis of international standards of anti-corruption policy. It has been established that corruption for modern society acts as a multifaceted and global problem, since its forms are diverse in nature, and the manifestation can be observed in all countries of the world. The current transnational level of corruption

determines the need to consolidate the world community to overcome it. This problem is especially relevant for states with transformational political processes, since the existence of corrupt relationships slows down their socio-economic and political-legal development, and in conditions of large-scale corruption, the usurpation of power by oligarchic or criminal structures is also possible.

The article examines the features of the regulatory framework and institutionalization of anti-corruption struggle in Eastern Europe, on the example of Romania, Bulgaria and the Republic of Poland. It has been established that the effectiveness of the fight against corruption depends on the consistency and structure of the main measures, among which the following can be noted: dialogue between the state and civil society; formation and functioning of social and legal control over the activities of the bureaucratic apparatus; formation of openness of government bodies through the creation of electronic government and an increase in the role of information technologies; integration of political, legal, socio-economic and educational measures in the formation of anti-corruption stability of the individual and society, in general. It is noted that the level and degree of effectiveness of anti-corruption policy and counteraction depends on the level of culture of society and ethical and moral traditions in it. One of the measures of anti-corruption policy can be considered the formation and implementation of a code of business ethics.

Key words: *corruption, anti-corruption policy, institutionalization of the fight against corruption, countries of Eastern Europe.*